Päivämäärä
4.10.2016

Dnro

Valtiovarainvaliokunnan verojaosto
Eduskunta

Viite HE 137/2016 vp

Asia HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI MAKEISTEN, JÄÄTELÖN JA VIRVOITUSJUOMIEN VALMISTEVEROSTA ANNETUN LAIN SEKÄ ERÄIDEN JUOMAPAKKAUSTEN VALMISTEVEROSTA ANNETUN LAIN 3 §:N JA LIITTEEN MUUTTAMISESTA

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annettua lakia siten, että makeisten ja jäätelön valmisteverosta luovuttaisiin. Lisäksi virvoitusjuomaveron piiristä poistettaisiin maustamattomat kasvipohjaiset maitoa korvaavat juomat sekä jääpalat. Lain nimi muutettaisiin laiksi virvoitusjuomaverosta. Eräiden juomapakkausten valmisteverosta annettua lakia muutettaisiin siten, että maustamattomat kasvipohjaiset maitoa korvaavat juomat ja jääpalat poistettaisiin veron piiristä.

Valtiovarainministeriö on pohtinut mahdollisuutta korjata verotuspohjan kohtia, jotka toimijoiden toimesta nousivat esille ja saattoivat vääristää kilpailua siirtämällä kulutusta esimerkiksi makeisista kekseihin tai muihin makeisiin elintarvikkeisiin. Näin tehtiin mm virvoitusjuomien veropohjalle, jotta soija-riisi tai kaurapohjaiset juomat olisivat samalla lähtöviivalla maidon kanssa. VM päätyi kuitenkin ehdottamaan että makeisten ja jäätelön valmisteverosta luovuttaisiin. Maa- ja metsätalousministeriö ymmärtää VM:n perustelut ja voi hyväksyä ehdotuksen, mutta pitää valitettavana sitä, että ehdotus vaikuttaa muun muassa niin, että makeisten hinnat laskevat, mikä todennäköisesti johtaa makeisten kulutuksen lisääntymiseen. Erityisesti jäätelön kulutus lisääntyy, koska sen hinnan voidaan olettaa laskevan tuntuvasti. Tällöin myös tyydyttyneen rasvan kulutus nousee.

Vaikka vero ei ole terveysperusteinen, makeisvero on kohdentunut hyvin terveyden kannalta ongelmallisiin tuotteisiin, joiden kulutusta ei voida suuren energiamäärän (sokeri) ja hyvin vähäisen ravintoainepitoisuuden takia ravitsemuksellisista syistä suositella. Erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa tulisi vähentää kulutusta, joka voi olla suurta.

Vaikka makeisten ja jäätelön verotuksesta luovutaan esityksessä mainittuihin perusteisiin perustuen, MMM toteaa edelleen pitäneensä nykyistä makeisveroa suhteellisen tasavertaisena eri tuoteryhmien välillä ja elintarvikealojen toimijoiden kannalta. Vaihtoehtona voisi olla uusi muokattu edelleen tullitariffimenettelyyn perustuva vero, jossa otettaisiin huomioon nykyisestä verosta esitetyt ongelmakohdat (verotuksen ulkopuolelle jäävät tai sisältyvät tuoteryhmät). Etuna olisi edelleen veronkannon osalta tuttu tullitariffeihin perustuva tuoteryhmittely, mutta samalla tasapuolisempi kohtelu sen lisäksi, että makeisverosta ei tarvitsisi täysin luopua.

1. Nykyinen makeisvero kohdentuu terveyden kannalta ongelmallisiin tuotteisiin hyvin:
   Se kohdentuu elintarvikeryhmiin, joiden kulutusta ei voida suuren energiamäärän (sokeri) ja hyvin vähäisen ravintoainepitoisuuden takia ravitsemuksellisista syistä suositella. Uudistuksen myötä v. 2013, verotettiin tuntuvammin juomia, joihin oli lisätty sokeria (11 sentistä 22 senttiin litralta yli 0,5 %:ia sokeria sisältävistä juomista, sekä juomajauheista kannettua veroa nostettaisiin 95 sentistä 104 senttiin kilolta).

2. Nykyinen makeisvero on yksinkertainen ja helppo kantaa:

Nykyinen makeisvero perustuu tullitariffinimikkeistöön, joka on yleisesti pohjana valmisteveroille. Tietojärjestelmät ja valvonta rakentuu nimikkeistöön, jonka takia toisella lailla kannettu vero voisi olla liian kallis toteuttaa. Kaikki valmisteverot perustuvatkin jonkinlaiseen yhteisesti sovittuun ryhmittelyyn, tullitariffinimikkeistö on yleisesti käytössä.

3. Nykyinen makeisvero on suhteellisen tasapuolinen myös tuoteryhmien välisen tarkastelun näkökulmasta:
   Voidaan olla samaa tai eri mieltä (elintarviketeollisuus on eri mieltä), asettaako verotus tiettyjä elintarviketeollisuuden valmistajia toisiinsa nähden eriarvoiseen asemaan. Ehdotus on ottanut huomioon keskenään kulutuksessa kilpailevat tuotteet hyvin (kaikki karkit, kaikki herkuttelujuomat). Soijajuomien syrjiminen on edelleen suhteellisen vähäpätöinen asia. Ongelmallisimpana ovat esim. keksit vs makeiset ja vanukkaat vs jäätelö. Kaikki valmisteverot perustuvatkin jonkinlaiseen yhteisesti sovittuun ryhmittelyyn. Kysymys on: kuinka paljon epätäydellisyyttä voidaan hyväksyä?

4. Nykyinen makeisvero on ollut yleisesti hyväksytty: Verojen korottamisesta ei yleisesti pidetä. Sen sijaan kyseinen vero on ministeriön käsityksen mukaan saanut laajaa kannatusta periaatteellisella tasolla kansalaisten keskuudessa: karkkien ja virvoitusjuomien verottaminen on hyväksyttävää.

Kohti terveysperusteista veroa:

VM:n asettama Sokeriverotyöryhmä (2012-13) pohti laajasti sokeriveron asettamista elintarvikkeille, mutta päätyi lähinnä verotusteknisistä syistä lopulta esittämään vain pienen porrastuksen veroon sokeripitoisuuteen perustuen. Täysin terveysperusteisessa verossa otettaisiin sokerin lisäksi huomioon ainakin myös tyydyttynyt rasva ja suola. EU:n elintarviketietoasetuksen (EU) N:o 1169/2011 mukaan energian, hiilihydraattien, kokonaissokerin, rasvan, tyydyttyneen rasvan, suolan ja proteiinin määrien ilmoittaminen on kaikkien pakattujen elintarvikkeiden osalta pakollista. Näin ollen, vaikka terveysperusteista veroa on pidetty suurena hallinnollisena taakkana, niin toimijalle ei koidu ylimääräisiä rasitteita itse tiedon tuottamisesta.

Terveysperusteisessa verossa mahdollinen syrjintä elintarvikeryhmiin nähden ei enää periaatteessa olisi ongelma koska vero määräytyisi elintarvikkeen sisältämän ravintoainetiheyden perusteella.

Terveyteen perustuvassa verotuksessa hyvä puoli on sen ohjaava vaikutus. Nimittäin, mitä alhaisempi haitalliseksi luokitellun ravintoaineen pitoisuus elintarvikkeessa on, sen alhaisemmaksi vero olisi elintarvikkeessa ja päinvastoin, jos haluttaisiin edistää jonkun hyödyllisen ravintoaineen käyttöä (esim kuidun). Tämä puolestaan edistäisi tuotereformulaatiota terveyden kannalta oikeaan suuntaan.

VM:n esittämien arvioiden perusteella makeisvero olisi vaikuttanut jonkin verran makeisten ja jäätelön kulutukseen. On myös muistettava, että vaikka ravintosisältöprofiilit olisivatkin olemassa, ruokavalio koostuu aina eri elintarvikkeista. Vaikka jonkun elintarvikkeen kulutus kallistuisi ja vähenisi, niin se saatettaisiin kompensoida jollain muulla elintarvikkeella, joka ei välttämättä ole terveellisempi. Tätä on tutkittu paljon ja se pätee niin ainesosien kuin elintarvikkeiden kohdalla. Jos rasvaa vähennetään, saattaa sokerin tai suolan kulutus kasvaa. Todellinen vaikutus on hankala selvittää eikä välttämättä ole terveyden kannalta niin suurta kuin voisi kuvitella.

Jos mentäisiin terveysperusteiseen verotukseen, olisi yhä tärkeämpää kerätä tietoa elintarvikkeiden kulutuksen muutoksista. Myös tuotereformulaatiota olisi syytä seurata. Mahdollisimman luotettavat elintarvikkeiden kulutustiedot voidaan yhdistää terveysindikaattoreihin, jonka jälkeen terveysvaikutuksia voidaan vasta arvioida.

Anna Lemström
Elintarvikeylitarkastaja